

TRANSFORMACIJA VARNOSTI IN OBRAMBNIH SIL V DOBI GLOBALIZACIJE: TEHNOLOŠKI, EKONOMSKI IN STRATEŠKI IZZIVI MALIH DRŽAV

PETRA CAJNKO

Sprejeto

26. 10. 2025

Recenzirano

21. 11. 2025

Izdano

2. 12. 2025

Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Maribor, Slovenija,
e-pošta: petra.cajnko@um.si

DOPISNA AVTORICA

petra.cajnko@um.si

Povzetek Članek analizira vpliv globalizacije, tehnološkega razvoja in ekonomskih procesov na sodobno varnost ter transformacijo oboroženih sil, s posebnim poudarkom na malih državah in Slovenski vojski. Globalizacija je ustvarila novo varnostno okolje, v katerem so ogrožanja pretežno transnacionalna, hibridna in nevojaška, kar zmanjšuje relevantno klasične vojaške logike in krepi pomen celovitih pristopov. Tehnološki napredek prinaša napredne zmogljivosti, hkrati pa povečuje kibernetiko, informacijsko in dobavno ranljivost. Ekonomska soodvisnost dodatno oblikuje varnostni prostor, saj fiskalne omejitve in volatilitnost globalnih trgov neposredno vplivajo na razvoj, vzdržnost in modernizacijo obrambnih sistemov. Transformacijo oboroženih sil usmerjajo doktrinarne, organizacijske in tehnološke inovacije, ki spodbujajo prehod od masovnih naborniških k majhnim profesionalnim silam, modularno strukturo, interoperabilnost in tesnejša partnerstva z industrijo. V primeru malih držav postajajo ključni elementi specializacija, strateška nišnost, odpornost ter jasna integracija v koalicijske in zavezniške okvirje. Analiza slovenskih strateških in normativnih dokumentov kaže, da je Slovenska vojska umeščena kot osrednji obrambni steber nacionalne varnosti, vendar se sooča z izzivi modernizacije, kadrovske stabilnosti, tehnološkega zaostanka in neusklajenosti med ambicijami ter razpoložljivimi viri. Članek predlaga razvojne smernice, ki vključujejo tehnološko posodobitev, kadrovske stabilizacije, večjo ekonomsko vzdržnost in krepitev odpornosti celotnega obrambnega sistema.

Ključne besede:

globalizacija,
ekonomska
varnost,
transformacija
oboroženih
sil,
tehnološki
razvoj,
Slovenska
Vojska

<https://doi.org/10.18690/analipazuhd.11.1-2.51-81.2025>
Besedilo © Cajnko, 2025

THE TRANSFORMATION OF SECURITY AND ARMED FORCES IN THE ERA OF GLOBALIZATION: TECHNOLOGICAL, ECONOMIC AND STRATEGIC CHALLENGES FACING SMALL STATES

PETRA CAJNKO

University of Maribor, Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Maribor, Slovenia, e-mail: petra.cajnko@um.si

CORRESPONDING AUTHOR petra.cajnko@um.si

Accepted

26. 10. 2025

Revised

21. 11. 2025

Published

2. 12. 2025

Abstract The article examines the impact of globalisation, technological development, and economic processes on contemporary security and the transformation of armed forces, with particular emphasis on small states and the Slovenian Armed Forces. Globalisation has created a new security environment characterised by predominantly transnational, hybrid, and non-military threats, which reduces the relevance of classical military logic and strengthens the importance of comprehensive security approaches. Technological progress provides advanced capabilities but simultaneously increases cyber, informational, and supply-chain vulnerabilities. Economic interdependence further shapes the security landscape, as fiscal constraints and the volatility of global markets directly influence the development, sustainability, and modernisation of defence systems. The transformation of armed forces is driven by doctrinal, organisational, and technological innovations that encourage a shift from mass conscript armies to small professional forces, modular structures, interoperability, and closer partnerships with industry. For small states, key elements include specialisation, strategic niche positioning, resilience, and clear integration within coalition and alliance frameworks. An analysis of Slovenian strategic and normative documents shows that the Slovenian Armed Forces are positioned as the central defence pillar of national security, yet they face challenges related to modernisation, personnel stability, technological lag, and inconsistencies between ambitions and available resources. The article proposes development guidelines that combine technological modernisation, personnel stabilisation, greater economic sustainability, and enhanced resilience of the entire defence system.

Keywords:

globalization,
economics
security,
transformation
of
armed
forces,
technological
development,
Slovenian
Armed
Forces

<https://doi.org/10.18690/analipazuhd.11.1-2.51-81.2025>
Text © Cajnko, 2025

1 Uvod

Proučevanje sodobnih varnostnih procesov predstavlja eno ključnih raziskovalnih področij sodobnih družboslovnih ved, saj se varnostna dinamika v zadnjih desetletjih spreminja hitreje kot kadarkoli v moderni zgodovini. Tradicionalni varnostni okvir, ki je temeljil pretežno na vojaških grožnjah, ravnotežju moči in meddržavnih konfliktih, je po koncu hladne vojne postal nezadosten za razumevanje kompleksnih tveganj, ki so posledica globalnih političnih, gospodarskih in tehnoloških sprememb. V tem kontekstu globalizacija deluje kot multiplikator priložnosti in nevarnosti: povečuje medsebojno odvisnost držav, omogoča širjenje informacij in tehnologije, hkrati pa ustvarja nove ranljivosti, povezane s kibernetiskimi, informacijskimi, ekonomskimi in transnacionalnimi grožnjami (Grizold & Bučar, 2006; Kaldor, 2019).

S tem se spreminja tudi razumevanje varnosti, ki se vse bolj odmika od ozkega, vojaško-centričnega modela. Varnost danes obsega širok spekter družbenih, političnih, ekonomskih in okoljskih razsežnosti ter zahteva sodelovanje med državnimi institucijami, civilno družbo, mednarodnimi organizacijami in zasebnim sektorjem (Sotlar, Grizold & Vuga Beršnak, 2020). Kot poudarja Snow (2020), sodobna varnost presega golo zaščito ozemlja in postaja proces, ki zahteva upravljanje tveganj, zagotavljanje odpornosti ter razvoj institucionalnih zmogljivosti na vseh ravneh – od lokalne skupnosti do globalnih struktur.

Po podatkih NATO (2023) se je varnostno okolje po letu 2022 dodatno zaostri, predvsem zaradi vojne v Ukrajini, kar je sprožilo najobsežnejše povečanje obrambnih izdatkov v Evropi po koncu hladne vojne. Najnovejši podatki SIPRI (2024) kažejo, da majhne evropske države po letu 2021 bistveno povečujejo vlaganja v odpornost, kibernetško obrambo in sodobne obrambne tehnologije. RAND (2022) dodatno ugotavlja, da se je po letu 2020 povečala tehnološka vrzel med večjimi in manjšimi državami, kar te prisiljuje v pospešeno transformacijo oboroženih sil.

Hiter tehnološki razvoj dodatno preoblikuje varnostno okolje. Napredne informacijske tehnologije, umetna inteligenca (UI)¹, digitalizacija in kibernetiski

¹ V prispevku se uporablja kratica UI (umetna inteligenca) kot standardizirana slovenska raba.

sistemi ustvarjajo nove domene konflikta in hkrati spreminjajo način delovanja oboroženih sil. Tehnologija ni več le podporni element, temveč ključni dejavnik strateške prednosti, kar terja stalne inovacije, organizacijsko prilagajanje in transformacijo vojaških struktur (Dombrowski, 2018; Giegerich, 2019).

V tem kontekstu se pojavlja ključni raziskovalni problem: **kako naj se obrambni sistemi prilagodijo sodobnim varnostnim izzivom, ki jih poganjajo globalizacija, tehnološki razvoj in sprememba narave ogrožanj?** Ta problem je še posebej izrazit pri majhnih državah, ki imajo omejene vire, a hkrati potrebe po interoperabilnih, mobilnih, tehnološko podprtih in mednarodno vpetih oboroženih silah (King, 2011).

Cilj raziskave je analizirati vpliv globalizacije in tehnološkega napredka na varnostne procese ter predstaviti, kako se te spremembe odražajo v transformaciji obrambnih sistemov. Poseben poudarek je na prehodu od klasičnih, masovnih, naborniških armad k manjšim, profesionalnim in modularnim oboroženim silam, ki lahko delujejo v večdomennih in koalicijskih operacijah (Caforio, 2018; Tuck, 2020).

Osnovna teza prispevka je, da **sodobno varnostno okolje zahteva temeljito preoblikovanje obrambnih sistemov**, ki mora temeljiti na profesionalizaciji, tehnološki modernizaciji, interoperabilnosti in konceptu celovite varnosti. Samo tako se lahko nacionalne oborožene sile učinkovito odzivajo na kompleksnost sodobnih groženj ter ohranjajo svojo vlogo v nacionalnem in mednarodnem varnostnem sistemu.

Razumevanje sodobnih varnostnih procesov zato zahteva tudi analizo njihovih ekonomskih razsežnosti, saj globalna gospodarska povezanost, volatilitnost trgov in stroški tehnološke modernizacije neposredno vplivajo na obrambne zmogljivosti držav. Ekonomika varnosti tako predstavlja nujen okvir za razumevanje transformacije oboroženih sil, še posebej v majhnih državah, kjer so investicijske prioritete in omejitve bistveno izrazitejše.

Metodološki okvir prispevka temelji na analitično-deskriptivni raziskovalni metodi, s katero so sistematično obravnavani procesi globalizacije, tehnološkega razvoja in transformacije oboroženih sil. Raziskava vključuje **sistematičen pregled znanstvene literature**, s poudarkom na najnovejših študijah o majhnih državah,

analizo slovenskih strateških in normativnih dokumentov ter komparativni pristop, s katerim se ugotovitve umeščajo v širši evropski kontekst. Časovna omejitev analize je postavljena do leta 2024, kar omogoča vključitev aktualnih trendov modernizacije obrambnih sistemov po letu 2020. Namen metodološkega pristopa je zagotoviti transparentnost raziskovalnih korakov in jasno ločiti empirično-analitični del prispevka od širšega teoretskega in kontekstualnega opisa.

2 Teoretična izhodišča: varnost v 21. stoletju

Razumevanje varnosti v 21. stoletju se je bistveno spremenilo zaradi globalizacije, medsebojne odvisnosti držav ter tehnološkega in družbenega razvoja. Tradicionalni, vojaško-centrični pristop, ki je prevladoval v času hladne vojne, je postal neustrezen za obvladovanje raznovrstnih sodobnih groženj. Zaradi spremembe narave ogrožanj se je varnost razvila v večdimenzionalen koncept, ki združuje politične, družbene, gospodarske, tehnološke in okoljske razsežnosti.

2.1 Pojem varnosti

Pojem varnosti je v sodobnem diskurzu izrazito kompleksen in večplasten. Snow (2020) varnost opredeljuje kot proces zaščite temeljnih vrednot države, družbe in posameznika pred ogrožanji, pri čemer poudarja, da varnost nikoli ni absolutna, temveč vedno relativna in dinamična kategorija. Sodobno razumevanje varnosti po njegovem presega tradicionalni fokus na ozemeljsko obrambo in vojaško moč ter vključuje politično stabilnost, gospodarsko odpornost, družbeno kohezijo, varnost informacijskih sistemov ter zaščito kritične infrastrukture.

Grizold (2001) opozarja, da je varnost politični in ideološki konstrukt, ki odraža družbena razmerja moči in vrednote. Ne gre zgolj za stanje zaščite, temveč za proces, skozi katerega družbe nenehno vzpostavljajo ravnotežje med svobodo in nadzorom, individualnimi pravicami in kolektivno odgovornostjo. Varnost je zato vedno rezultat družbenega dogovora o tem, kaj je sprejemljivo tveganje in kako daleč lahko država posega v pravice posameznikov.

Sotlar (2020) dopolnjuje, da je sodobna varnost institucionalizirana javna funkcija, ki temelji na demokratični odgovornosti, civilnem nadzoru in zakonitosti. Varnost

kot sistem ni zgolj skupek institucij (policija, obveščevalne službe, vojska), temveč mreža politik, akterjev in postopkov, ki skupaj ustvarjajo odpornost družbe.

V okviru te raziskave je konceptualna razprava o varnosti neposredno povezana z osrednjim raziskovalnim vprašanjem: **kako procesi globalizacije in tehnološkega razvoja vplivajo na transformacijo oboroženih sil majhnih držav**. Teoretični okvir omogoča razumevanje, zakaj so mali sistemi zaradi svojih strukturnih omejitev (finančnih, kadrovskih, geografskih) specifično izpostavljeni sodobnim grožnjam in zakaj je njihova transformacija nujno drugačna kot pri velikih državah. Zaradi teh posebnosti je slovenski primer uporabljen kot **empirična ilustracija**, na kateri se preverja, kako teoretične premisleke dejansko odražajo strateški dokumenti, normativni okvir ter razvoj Slovenske vojske.

2.2 Razlike med vojaškimi in nevojaškimi grožnjami

Varnostne grožnje 21. stoletja se bistveno razlikujejo od tistih, ki so prevladovali v prejšnjem stoletju. Vojaške grožnje – uporaba oborožene sile, agresija, okupacija ali vojaško izsiljevanje – ostajajo pomemben dejavnik varnosti, zlasti zaradi geopolitičnih trenj in ponovnega tekmovanja velikih sil. Vendar pa v sodobnem varnostnem prostoru prevladujejo nevojaške, asimetrične in hibridne grožnje. Nevojaške grožnje vključujejo širok spekter izzivov, kot so kibernetični napadi, informacijske operacije, terorizem, organizirani kriminal, energetska in prehranska negotovost, pandemije ter podnebne spremembe (Snow, 2020).

Te grožnje se od vojaških razlikujejo v več elementih:

- **vir ogrožanja** je pogosto nedržaven (kriminalne mreže, teroristične skupine, hekerske kolektive);
- **meje med notranjim in zunanjim prostorom** postanejo zabrisane, saj grožnje prečkajo državne meje v realnem času;
- **učinki** nevojaških groženj so lahko enako škodljivi kot vojaški napadi, vendar brez uporabe kinetične sile;
- **odzivanje** zahteva sodelovanje celotne družbe, ne le obrambnih institucij.

Grizold in Bučar (2006) poudarjata, da globalizacija ustvarja nov tip ranljivosti: medsebojna odvisnost sistemov pomeni, da lahko lokalna kriza hitro postane globalna. Zaradi tega sodobne države ne morejo več temeljiti le na klasični vojaški

logiki, temveč morajo razviti celovite pristope, ki vključujejo ekonomske, socialne, tehnološke in diplomatske instrumente.

2.3 Večravninski koncept varnosti

Sodobna varnost se razume kot večravninski sistem, v katerem se grožnje in odzivi prepletajo na štirih ključnih ravneh: individualni, nacionalni, mednarodni in globalni (Grizold, 2001; Sotlar et al., 2020). Vsaka raven ima svoj predmet varovanja, svoje nosilce odgovornosti in specifične instrumente odzivanja:

- **Individualna (človekova) raven:** Osredotočena je na zaščito posameznika pred nasiljem, diskriminacijo, boleznimi, revščino ali drugimi oblikami ogrožanja. Človekova varnost je temelj stabilne družbe, saj krepi legitimnost varnostnega sistema.
- **Nacionalna raven:** Nanaša se na zaščito državne suverenosti, ozemeljske celovitosti in institucionalne stabilnosti. Država na tej ravni vzpostavlja zakonski okvir, obrambni sistem, policijo, obveščevalne službe ter mehanizme kriznega upravljanja.
- **Mednarodna raven:** Varnost se zagotavlja prek zavezništev, kolektivne obrambe in nadnacionalnih institucij. NATO, EU in OZN so ključni akterji, ki državah omogočajo skupno upravljanje tveganj in delitev bremen.
- **Globalna raven:** Nanaša se na izzive, ki presegajo zmožnosti posamezne države ali zavezništva. Podnebne spremembe, pandemije, finančne krize, migracije in kibernetika kriminaliteta zahtevajo globalno upravljanje in sodelovanje med državami, mednarodnimi organizacijami ter zasebnim sektorjem.

Večravninski pristop je ključen, ker sodobne grožnje delujejo simultano na več ravneh. Kibernetični napad na državno infrastrukturo lahko povzroči individualno škodo, ohromi nacionalne institucije, vpliva na zavezništvo in povzroči globalne tržne motnje. Zato morajo biti varnostni sistemi zasnovani kot povezani, usklajeni in prilagodljivi.

Razlikovanje med vojaškimi in nevojaškimi grožnjami je tesno povezano tudi z ekonomijo. Nevojaške grožnje – energetske krize, gospodarske recesije, inflacijski pritiski, prekinjene dobavne verige – so postale enako destabilizirajoče kot klasične oborožene grožnje. Varnostne politike se zato vse bolj prepletajo z ekonomskimi

politikami, od fiskalne stabilnosti do investicij v kritično infrastrukturo. Večravninski koncept varnosti vključuje tudi ekonomsko raven: na individualni ravni je povezana z materialno varnostjo, na nacionalni z vzdržnostjo financiranja obrambnega sistema, na globalni pa z delovanjem mednarodnih trgov in finančnih institucij.

Takšno teoretično razumevanje varnosti ustvarja izhodišče za analitični del prispevka, v katerem raziskava preverja, **kako globalizacijski in tehnološki pritiski oblikujejo temeljne elemente transformacije oboroženih sil**, zlasti v majhnih državah. V tem kontekstu članek analizira, (1) kako globalizacija spreminja naravo ogrožanj, (2) katere tehnološke spremembe neposredno vplivajo na strukturo in funkcionalnost sodobnih vojsk ter (3) v kolikšni meri se lahko modeli transformacije velikih držav prenesejo na majhne države. Ta konceptualni pregled tako povezuje širšo teorijo s specifičnim vprašanjem **prilagajanja Slovenske vojske sodobnim varnostnim trendom**, kar predstavlja osrednji analitični fokus nadaljevanja prispevka.

3 Globalizacija in varnost

Globalizacija predstavlja enega najvplivnejših procesov sodobnega sveta, ki je bistveno preoblikoval nacionalno in mednarodno varnost. Povečani pretoki blaga, kapitala, informacij in ljudi so ustvarili globalno mrežo medsebojnih povezav, ki prinaša številne prednosti, hkrati pa odpira nove oblike ranljivosti. Varnost v globaliziranem svetu ni več lokalizirana ali linearna, temveč postane mrežen, dinamičen in transnacionalen pojav, v katerem se grožnje razvijajo hitreje, širše in bolj kompleksno.

3.1 Pozitivni učinki globalizacije

Pozitivni vplivi globalizacije se kažejo predvsem na področju mednarodnega sodelovanja, gospodarskega razvoja in politične stabilnosti. Povezanost držav ustvarja medsebojno odvisnost, zaradi katere oboroženi spopadi med razvitimi državami postanejo manj verjetni, saj bi vojna ogrozila njihove gospodarske in politične interese. Kaldor (2019) poudarja, da globalna integracija spodbuja razvoj mednarodnih institucij in norm, ki olajšujejo reševanje konfliktov ter povečujejo preglednost med državami. Vzpostavitev mehanizmov kolektivne varnosti – kot so

NATO, EU in različne regionalne organizacije – temelji prav na ideji, da sodelovanje in delitev bremen povečujeta stabilnost.

Globalizacija prav tako omogoča hitrejši pretok znanja in tehnologij, kar krepi sposobnost držav za upravljanje kriz, odzivanje na katastrofe ter modernizacijo varnostnih in obrambnih sistemov. Digitalne tehnologije omogočajo učinkovitejše zgodnje opozarjanje, nadzor meja, analizo podatkov in koordinacijo delovanja med akterji (Giegerich, 2019). Tudi koncept človekove varnosti je postal globalno priznan v okviru agend razvoja in človekovih pravic, kar po Grizoldu in Bučarju (2006) predstavlja pomemben premik od države k posamezniku kot temeljnemu nosilcu varnosti.

3.2 Negativni učinki globalizacije

Kljub pozitivnim vidikom globalizacija ustvarja številne varnostne izzive, saj povečuje sistemsko odvisnost in ranljivost držav. Evropska komisija (2023) poudarja, da so po letu 2021 ključna varnostna tveganja povezana z geopolitičnimi trenji, motnjami v globalnih dobavnih verigah ter digitalno odvisnostjo držav. OECD (2022) opozarja, da so se po pandemiji COVID-19 in energetske krizi 2022 bistveno povečale ranljivosti kritične infrastrukture, kar posebej obremenjuje male države s skromnimi domačimi kapacitetami. Globalizirani tokovi kapitala, informacij in ljudi omogočajo tudi širjenje kriminala, terorizma in nezakonitega trgovanja. Kaldor (2019) opozarja, da globalizacija prispeva k nastanku »novih vojn« – konfliktov, ki temeljijo na kombinaciji političnih, ekonomskih in identitetnih dejavnikov ter ki vključujejo razpršene, pogosto nedržavne akterje. Ti konflikti niso omejeni na nacionalne meje, temveč potekajo prek transnacionalnih omrežij, ki izkoriščajo pomanjkljivosti globalnega sistema.

Grizold in Bučar (2006) poudarjata, da globalizacija krepi ekonomsko neenakost, kar lahko destabilizira države, povečuje migracijske pritiske ter vodi v socialno polarizacijo, ki postaja vir politične radikalizacije in konfliktov. Med najresnejšimi nevarnostmi globaliziranega sveta so podnebne spremembe, pandemije, finančne krize in energetska odvisnost – pojavi, ki lahko v kratkem času prizadenejo milijone ljudi ter sprožijo kaskadne učinke v globalnih sistemih.

3.3 Medsebojna odvisnost kot vir varnosti in ranljivosti

Medsebojna odvisnost držav je dvosmeren pojav: prinaša stabilnost, a hkrati ustvarja nove oblike ranljivosti. Gospodarsko povezane države imajo praviloma manjši interes za oborožene spopade, saj ti neposredno ogrožajo gospodarski razvoj. Vendar pa ista povezanost pomeni, da lahko krizni dogodki v eni državi – finančni zlomi, politični konflikti, energetske motnje ali zdravstvene krize – hitro postanejo globalni problem.

Medsebojna odvisnost je še posebej izrazita v digitalni sferi, kjer je kritična infrastruktura (energetika, zdravstvo, promet, komunikacije) odvisna od globalnih dobavnih verig in kibernetskih omrežij. Giegerich (2019) opozarja, da kibernetske ranljivosti postajajo ena najpomembnejših groženj sodobne varnosti, saj lahko napadi ohromijo družbene sisteme brez uporabe fizične sile. To pomeni, da varnost ne more biti več zagotovljena izključno na nacionalni ravni, temveč zahteva mednarodno sodelovanje, delitev informacij in skupno regulacijo digitalnega prostora.

3.4 Asimetrične grožnje v globaliziranem svetu

Globalizacija spodbuja porast asimetričnih groženj, ki izhajajo iz nedržavnih akterjev in obidejo tradicionalne vojaške zmogljivosti držav.

Mednje sodijo:

- **nove vojne**, v katerih se prepletajo kriminalne mreže, paravojaške skupine, politični interesi in identitetni konflikti (Kaldor, 2019);
- **kibernetske grožnje**, ki izkoriščajo digitalno povezanost družbe in lahko hromijo infrastrukturo, kraдеjo podatke ali vplivajo na demokratične procese;
- **informacijske operacije**, ki ciljajo na percepcije, politično stabilnost in družbeno kohezijo.

Informacijske operacije so še posebej nevarne, ker delujejo pod pragom oboroženega spopada ter so težko dokazljive in pripisljive. Globalizacija pospešuje širjenje propagande, dezinformacij in psiholoških operacij, ki vplivajo na volitve, družbeno polarizacijo in zaupanje v institucije. Sotlar in Grizold (2020) opozarjata, da je družbena kohezija postala ključni element nacionalne varnosti, saj se napadi na

informacijski prostor lahko izkažejo za enako destabilizacijske kot klasični vojaški napadi.

Tabela 1: Klasične vs. sodobne grožnje

Dimenzija groženj	Klasične grožnje	Sodobne (nevojaške / hibridne) grožnje
Glavni akter	Države	Države + nedržavni akterji
Metode	Vojaška sila, invazija	Kibernetika, finance, informacijske operacije
Cilji	Ozemlje	Družba, infrastruktura, legitimnost
Hitrost	Počasna eskalacija	Izjemno hitra, nelinearna
Meje	Jasne	Zabrisane
Primeri	Klasična vojna	Kibernetski napadi, nove vojne

Vir: Snow 2020; Kaldor 2019; Grizold & Bučar 2006; Sotlar et al. 2020

Medsebojna odvisnost držav v globaliziranem sistemu je izrazito ekonomska: energetska vprašanja, surovinske odvisnosti, inflacijski šoki, globalne finančne krize in motnje v dobavnih verigah predstavljajo ključne vire sodobne negotovosti. Asimetrične grožnje vse pogostejše izkoriščajo ekonomske instrumente – sankcije, trgovinske pritiske, manipulacijo cen energentov, nadzor nad tehnološkimi platformami. Globalizacija je sprožila tudi globalno tekmo za nadzor nad strateškimi tehnologijami (UI, polprevodniki, kibernetska infrastruktura), kar neposredno vpliva na razmerja moči in varnost.

4 Tehnološki razvoj in varnost

Tehnološki razvoj predstavlja enega najvplivnejših dejavnikov sodobnega varnostnega okolja. Digitalizacija, napredek kibernetskih zmogljivosti, eksploziven razvoj umetne inteligence in globalna povezanost podatkovnih omrežij so temeljito preoblikovali naravo ogrožanj, vojaških operacij in odpornosti držav. Tehnologija danes ni več le podporni element varnosti, temveč postaja samostojna domena strateškega tekmovanja ter hkrati multiplikator moči in tveganj (Giegerich, 2019).

4.1 Digitalizacija kot temelj sodobne varnosti

Digitalizacija, ki vključuje prehod ključnih družbenih, ekonomskih in obrambnih funkcij na digitalne platforme, je ustvarila novo odvisnost od informacijskih sistemov. Tehnologije, kot so satelitska navigacija, obveščevalni senzorski sistemi,

komunikacijska omrežja, informacijske baze in algoritmi za obdelavo podatkov, so postale hrbtenica delovanja sodobnih držav. Ta preobrazba prinaša večjo učinkovitost, hitrejše odločanje in izboljšano situacijsko zavedanje, hkrati pa povečuje ranljivost, saj okvara ali napad na digitalno infrastrukturo lahko hitro paralizira celotne sisteme – od zdravstva do energetike (Dombrowski, 2018).

NATO (2022) poudarja, da se strateško tekmovanje med državami po letu 2021 osredotoča na nadzor nad ključnimi tehnologijami, kot so umetna inteligenca (UI), kvantne komunikacije in avtonomni sistemi. RAND (2023) ugotavlja, da majhne države tehnološki razkorak lahko zmanjšajo z osredotočenimi naložbami v interoperabilne digitalne platforme, kibernetško obrambo in UI-podprto analitiko. Evropska komisija (2023) dodaja, da se razvoj evropske obrambne industrije premika k večdomenemu delovanju, digitalni suverenosti in kibernetški odpornosti.

Digitalizacija je še posebej spremenila vojaško delovanje. Sodobne oborožene sile se opirajo na mrežno poveljevanje, računalniško podprto logistiko in digitalne komunikacijske kanale, kar omogoča visoko stopnjo koordinacije in natančnosti. Toda ta digitalna odvisnost odpira nove vektorje napadov, ki jih izkoriščajo kibernetški akterji in države tekmice (Giegerich, 2019).

4.2 Kibernetška domena: nova realnost konflikta

Kibernetška varnost je postala ena ključnih varnostnih prioritet sodobne države. Kibernetški prostor omogoča izvajanje napadov brez fizične prisotnosti, z visoko stopnjo anonimnosti in z globalnim dosegom. Kibernetški napadi na kritično infrastrukturo – energetska omrežja, finančne sisteme, komunikacijske platforme, prometne sisteme – lahko povzročijo učinke, primerljive s klasičnimi vojaškimi napadi.

Kibernetška domena se je razvila v novo dimenzijo strateškega tekmovanja. V njej se prepletajo vojaški, obveščevalni in kriminalni akterji, kar ustvarja hibridno okolje, v katerem je težko ločiti med vojno in kriminaliteto, terorizmom in aktivnostjo državnih akterjev. Tuck (2020) poudarja, da kibernetške operacije postajajo integrirani del sodobnega vojskovanja, pri čemer pogosto potekajo pod pragom oboroženega konflikta.

Zaradi kompleksnosti kibernetkega prostora in hitrosti tehnoloških inovacij se povečuje razkorak med tehnološkimi zmožnostmi in sposobnostjo države, da učinkovito regulira in nadzoruje to področje. To ustvarja t. i. »regulacijsko vrzel«, ki jo pogosto izkoriščajo tako nedržavni akterji kot geopolitični tekmeci (Dombrowski, 2018).

4.3 Umetna inteligenca (UI): med učinkovitostjo in etičnimi dilemami

Umetna inteligenca (UI) je postala eden najpomembnejših dejavnikov tehnološke transformacije varnosti. Omogoča avtomatizirano obdelavo velikih količin podatkov, prepoznavanje vzorcev, optimizacijo logistike, nadzor meje in celo avtonomne odločitve v vojaškem delovanju. UI omogoča višjo hitrost situacijskega zaznavanja, podpira obveščevalne analize in krepi preciznost orožnih sistemov.

Toda UI prinaša tudi pomembne dileme. Avtonomni sistemi odpirajo vprašanja odgovornosti, legitimnosti in nadzora. Neenakomerna dostopnost UI zmogljivosti med državami ustvarja strateške asimetrije, medtem ko možnost manipulacije algoritmov odpira prostor za informacijske operacije in vplivanje na javno mnenje (Giegerich, 2019). Povečana uporaba umetne inteligence v obrambi hkrati povečuje tudi zahteve po etičnih standardih, transparentnosti in mednarodni regulaciji.

4.4 Razkorak med tehnološkim razvojem in regulacijo

Eden ključnih izzivov sodobne varnosti je razlika med hitrostjo tehnološkega razvoja in sposobnostjo pravnih ter institucionalnih okvirov, da ga ustrezno regulirajo. Medtem ko tehnologija napreduje eksponentno, pravo, politika in institucije delujejo linearno. Rezultat je sistem, v katerem regulacija zaostaja za inovacijami, kar omogoča nastanek pravnih in varnostnih sivih con (Kaldor, 2019).

Ta razkorak je posebej izrazit na področjih:

- kibernetkega prostora,
- umetne inteligence,
- biotehnologije,
- brezpilotnih sistemov,
- digitalnega nadzora.

Digitalizacija in tehnološki napredek nista samo varnostni, temveč tudi ekonomski izziv. Razvoj in nakup naprednih obrambnih tehnologij – od sistemov poveljevanja C4ISR² do brezpilotnih platform in kibernetске zaštite – zahteva visoke in stabilne investicije, ki jih male države težko vzdržujejo. Tehnologija tako postaja multiplikator moči, a hkrati tudi multiplikator stroškov. Nastaja vrzel med tehnološkimi zmožnostmi, ki jih ponuja trg, in dejanskimi finančnimi možnostmi posameznih držav. Regulacija, certificiranje in vzdrževanje teh sistemov dodatno obremenjuje proračune, kar vpliva na obseg in strukturo obrambnih sil. Sodobna tehnološka nadgradnja zato nujno zahteva tudi robustno ekonomsko strategijo.

Varnostne politike se zato soočajo z izzivom, kako vzpostaviti regulativne okvire, ki ne bi zavirali inovacij, hkrati pa bi preprečevali zlorabe ter krepili odpornost držav in družb.

4.5 Tehnologija kot multiplikator moči in tveganj

Tehnologija ima dvojno naravo: je multiplikator moči, saj povečuje zmogljivosti držav, hkrati pa multiplikator tveganj, saj ustvarja nove ranljivosti. Digitalna orodja, ki omogočajo napredne obveščevalne analize, natančne vojaške operacije in hitro koordinacijo, lahko ob zlorabi povzročijo obsežne motnje, destabilizacijo ali celo konflikt.

V tem smislu tehnologija preoblikuje varnostno dinamiko:

- povečuje hitrost in kompleksnost odločanja,
- znižuje prag za izvajanje napadov,
- krepi vlogo nedržavnih akterjev,
- ustvarja odvisnost od globalnih dobavnih verig,
- spreminja percepcijo groženj v družbi.

² **C4ISR – Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance** – označuje integrirani sistem poveljevanja, kontrole, komunikacij, računalniške podpore, obveščevalne dejavnosti, nadzora in izvidovanja. V sodobnih oboroženih silah predstavlja osrednje jedro digitalizacije delovanja, saj povezuje informacijske tokove, omogoča situacijsko zavedanje ter podpira hitro odločanje. Za majhne države, ki nimajo obsežnih klasičnih zmogljivosti, so sistemi C4ISR posebej pomembni, ker omogočajo **učinkovitost, interoperabilnost in nadomeščanje manjkajoče mase s tehnološko prednostjo**.

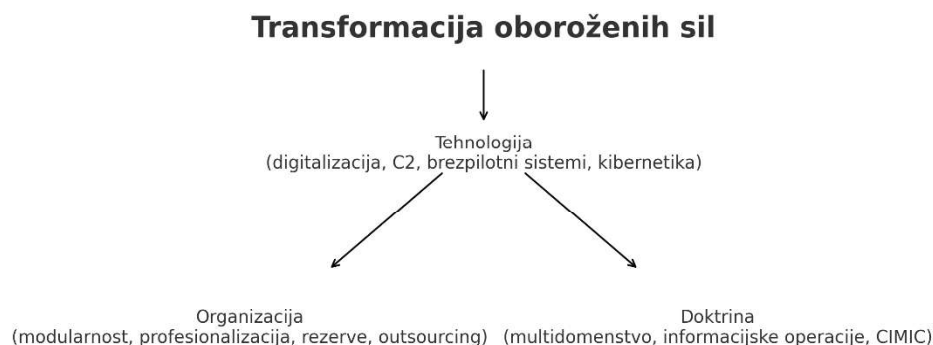
Tako postaja tehnologija ena osrednjih determinat sodobne varnosti, ki zahteva strateško usmerjen razvoj, mednarodno sodelovanje in etično utemeljeno upravljanje (Snow, 2020).

5 Transformacija oboroženih sil

Sodobno varnostno okolje, ki ga zaznamujejo globalizacija, tehnološki razvoj, asimetrična ogrožanja in povečana medsebojna odvisnost držav, zahteva temeljito preoblikovanje oboroženih sil. Tradicionalne vojske, zasnovane na masovnih naborniških strukturah in konceptu teritorialne obrambe, se vse bolj spreminjajo v manjše, profesionalne, modularne in tehnološko podprte organizacije, ki delujejo v večdomenem in transnacionalnem prostoru. Transformacija oboroženih sil ni enkraten proces, temveč dolgotrajna evolucija, ki jo usmerjajo gospodarski, tehnološki, socio-kulturni in geopolitični dejavniki (Caforio, 2018; King, 2011).

SIPRI (2022) ugotavlja, da evropske države po letu 2021 prehajajo v fazo intenzivne modernizacije, ki temelji na digitalizaciji poveljevalnih sistemov, okrepitvi zračnega nadzora ter razvoju brezpilotnih platform. RAND (2024) izpostavlja, da so za majhne države najprimernejši modeli transformacije tisti, ki temeljijo na nižnjih zmogljivostih, kot so kibernetška obramba, C4ISR in specialne sile. Tudi NATO (2023) potrjuje, da večina članic modernizira svoje sile v smeri profesionalizacije, modularnih formacij in večje tehnološke integracije.

Za namene te raziskave transformacijo razumemo kot proces, v katerem se teoretična izhodišča o globalizaciji, tehnološki revoluciji in večdimenzionalni naravi sodobnih groženj prevedejo v konkretne spremembe doktrin, organizacijskih struktur in vojaških zmogljivosti. Analitični del članka zato preverja, **kako te transformacijske procese uresničujejo majhne države**, ter v kolikšnem obsegu je mogoče na podlagi komparacije presojati razvojne usmeritve Slovenske vojske. S tem se vzpostavi jasna ločnica med normativno-teoretičnim okvirom in empirično analizo.

Slika 1: Konceptualni model transformacije oboroženih sil v 21. stoletju

Vir: King 2011; Caforio 2018; Dombrowski 2018; Tuck 2020

5.1 Teoretični okvir transformacije

Transformacijo oboroženih sil je mogoče razumeti skozi tri osrednje dimenzije: tehnološko, doktrinarno in organizacijsko. Te dimenzije so medsebojno povezane in jih poganjajo spremembe v varnostnem okolju ter potreba po izgradnji vojske, ki je sposobna delovati v kompleksnih, hitro spreminjajočih se razmerah.

Tehnološki vidik transformacije izhaja iz revolucije v informacijskih in komunikacijskih tehnologijah ter digitalizaciji bojišča. Dombrowski (2018) poudarja, da napredni senzorski sistemi, mrežno poveljevanje in precizno orožje ustvarjajo okolje, v katerem je situacijska zavednost višja, odzivni časi krajši, a hkrati ranljivost večja zaradi odvisnosti od podatkovnih omrežij.

Doktrinarni vidik je posledica prehoda od linearnih, platformno usmerjenih operacij k večdomenim in mrežno podprtim pristopom, kjer se integrirajo kibernetika, informacijska, kopenska, pomorska in zračna domena (Tuck, 2020). Sodobne doktrine poudarjajo fleksibilnost, hitro projekcijo sil, civilno-vojaško sodelovanje in operacije pod pragom vojne.

Organizacijska transformacija pa pomeni odmik od tradicionalnih divizijskih struktur k modularnim brigadnim enotam, ki lahko samostojno delujejo v različnih operacijskih kontekstih. King (2011) opozarja, da te »empowered brigades« predstavljajo hrbtenico sodobnih evropskih sil, saj omogočajo hitrejšo prilagoditev, interoperabilnost in koalicijsko delovanje.

5.2 Profesionalizacija, modularnost in interoperabilnost

Ena ključnih značilnosti sodobne transformacije je **profesionalizacija**. Večina evropskih držav je v zadnjih dveh desetletjih opustila množične naborniške sisteme ter prešla na poklicno vojsko (Caforio, 2018). Profesionalizacija omogoča višjo raven usposobljenosti, specializacijo kadrov in večjo interoperabilnost v mednarodnih operacijah, saj profesionalni vojaki lažje izpolnjujejo zahtevane standarde zaveznikov, kot je NATO.

Drug pomemben element so **modularne strukture**, ki temeljijo na brigadnih in bataljonskih bojnih skupinah. Tovrstne enote so zasnovane kot fleksibilni in kombinirani moduli, ki lahko vključujejo različne specializirane zmogljivosti – od kibernetike obrambe do obveščevalno-izvidniških enot, logistike in medicinske podpore. Modularnost omogoča hitrejšo odzivnost ter učinkovitejše vključevanje enot v mednarodne misije.

Transformacija zahteva tudi **interoperabilnost**, ki je postala temelj delovanja sodobnih oboroženih sil. Giegerich (2019) poudarja, da so današnje operacije skoraj izključno koalicijske, zato morajo države razvijati kompatibilne postopke, sisteme poveljevanja, oborožitev ter standarde komunikacije. Interoperabilnost presega tehnično dimenzijo – vključuje usklajevanje doktrin, logistike, pravnih okvirov in politične zavezniške kohezije.

5.3 Vloga rezerv, outsourcinga in javno-zasebnih partnerstev

Ker se oborožene sile zmanjšujejo, raste pomen **rezervnega sestava**. Rezervisti predstavljajo stroškovno učinkovit vir zmogljivosti, še posebej v nišnih strokah, kot so kibernetika, zdravstvena oskrba, IT in logistika. King (2011) opozarja, da so rezervne sile ključni element nacionalne odpornosti, saj omogočajo hitro razširitev zmogljivosti v kriznih razmerah ter krepijo vez med vojsko in civilno družbo.

Pomemben del transformacije je tudi **outsourcing**, s katerim vojske prenesejo nebojne funkcije – vzdrževanje, IT-podporo, varovanje objektov, logistiko in oskrbo – na zasebne izvajalce. Caforio (2018) ugotavlja, da outsourcing pogosto prinaša večjo učinkovitost in dostop do najnovejših tehnologij, vendar hkrati povečuje odvisnost od zasebnih izvajalcev, dobavnih verig in komercialnih interesov.

Vzporedno z outsourcingom se razvijajo **javno-zasebna partnerstva**, zlasti na področju kibernetске obrambe, digitalne infrastrukture in raziskav ter razvoja. Dombrowski (2018) poudarja, da sodobne vojske ne morejo več same proizvajati ali vzdrževati tehnologij, ki jih uporabljajo, zato je sodelovanje z industrijo neizogibno.

5.4 Izzivi transformacije: financiranje, kadri, legitimnost in odvisnost

Transformacija oboroženih sil prinaša številne koristi, a hkrati odpira vrsto strateških in družbenih izzivov.

Eden ključnih izzivov je **financiranje**. Napredne tehnologije, modernizacija in usposabljanje profesionalnega kadra zahtevajo stabilna in visoka obrambna sredstva. Tuck (2020) opozarja, da se mnoge evropske države soočajo s t. i. »stroškovno-tehnološko pastjo«, kjer tehnološke ambicije presegajo njihove finančne zmožnosti. Drugi izziv predstavljajo **kadri**. Profesionalne vojske se soočajo z naraščajočo konkurenco civilnega trga dela, zahtevnostjo delovnih mest ter problemom zadrževanja izkušenega osebja. Caforio (2018) izpostavlja, da transformacija zahteva nov pristop k vojaški karieri, ki vključuje boljše pogoje, izobraževanje, psihološko podporo in jasne razvojne poti.

Tretji izziv je **legitimnost**. Profesionalne in ekspedicijske vojske lahko postanejo oddaljene od družbe, kar zmanjšuje podporo in razumevanje njihove vloge. Grizold in Bučar (2011) poudarjata, da mora biti transformacija oboroženih sil demokratično nadzorovana, transparentna in družbeno utemeljena, sicer se poveča tveganje za erozijo zaupanja javnosti.

Končno pa transformacija povečuje tudi **odvisnost** od tehnologije, industrije in tujih partnerjev. To je zlasti izrazito na področju kibernetске obrambe in digitalne

opreme. Dombrowski (2018) opozarja, da lahko digitalizacija in outsourcing ustvarita nove ranljivosti ter zmanjšata strateško avtonomijo države.

Profesionalizacija, modularnost in interoperabilnost imajo pomembne finančne posledice. Kadrovanje poklicnih vojakov zahteva višje plače, boljše karijerne poti in stabilne pogoje, kar povečuje stroške delovanja. Modularna struktura brigadskih enot pomeni povečane potrebe po sodobni opremi, mobilnosti in komunikacijskih sistemih. Outsourcing ter javno-zasebna partnerstva so postala odgovor na omejene proračune, vendar povečujejo odvisnost vojske od trga in s tem nove ekonomske ranljivosti. Finančna vzdržnost je zato ključen del transformacije sodobnih oboroženih sil, še posebej v malih državah, ki morajo slediti ambicijam zavezništev, a razpolagajo z omejenimi proračuni.

6 Primer malih držav v varnostni arhitekturi

Mlade in majhne države predstavljajo specifičen, pogosto prezrt, vendar izjemno pomemben element sodobne varnostne arhitekture. Njihova vloga je v globalnem sistemu oblikovana z omejenimi materialnimi, finančnimi in kadrovskimi zmogljivostmi, hkrati pa tudi s strateškim položajem, političnimi preferencami in sposobnostjo povezovanja z drugimi akterji. Mali sistemi ne morejo vzpostavljati celotnega spektra obrambnih zmogljivosti, zato varnost strateško gradijo prek specializacije, partnerstev in odpornosti. Globalizacija, interdependenca in tehnološki razvoj še dodatno poudarjajo te posebnosti, saj male države postajajo hkrati bolj ranljive in bolj vključene v skupne varnostne mehanizme (Grizold & Bučar, 2011).

6.1 Omejene zmogljivosti in potreba po strateški izbiri

Temeljna značilnost malih držav je, da ne morejo razviti širokega spektra vojaških zmogljivosti na ravni večjih držav. Razlogi so strukturni: majhna populacija omejuje kadrovske baze, majhnost gospodarstva omejuje investicije, geopolitična periferija pa zmanjšuje strateško globino. Zaradi teh omejitev se male države pogosto osredotočajo na ozko specializirane zmogljivosti – nišne kapacitete, ki so cenjene v zavezništvih, ne pa nujno široko uporabne same po sebi (Giegerich, 2019). Takšna specializacija omogoča racionalizacijo stroškov, hkrati pa krepi politično težo v

koalicijah, saj majhna država postane relevanten in v nekaterih primerih nepogrešljiv partner.

V praksi se to kaže v razvoju modulov, ki prispevajo k skupnim zavezniškim operacijam, kot so logistika, vojaška policija, kibernetika obramba, radijske komunikacije, medicinska podpora ali specialne sile. King (2011) poudarja, da sodobne vojske – še posebej majhnih držav – zamenjujejo široko strukturo masovne mobilizacije z modularnimi enotami, ki so visoko interoperabilne, mobilne in namenjene delovanju v mednarodnih operacijah.

6.2 Koalicijski okvir kot temelj nacionalne varnosti

Za male države predstavlja zavezništvo temeljno varnostno sidro. Kolektivna obramba, kot jo uteleša NATO, omogoča majhnim državam dostop do zmogljivosti, ki jih same ne bi mogle razviti – zračna obramba, satelitske komunikacije, strateški transport, obveščevalne kapacitete in napredne tehnološke rešitve (Giegerich, 2019). S tem postane koalicijski okvir element nacionalne varnosti, ne zgolj zunanje-politična opcija. Varnost malih držav je tako neločljivo povezana z verodostojnostjo zavezništva in pripravljenostjo deliti breme.

Partnerstva pa niso omejena le na vojaško-vojaško sodelovanje. Mali sistemi se vse bolj vključujejo v civilno-vojaške platforme, regionalne mehanizme kriznega upravljanja ter projekte EU, kot so PESCO, Evropski sklad za obrambo in pobude na področju kibernetike varnosti (Snow, 2020). S tem krepijo svojo strateško relevantno in zmanjšujejo lastne kapacitacijske omejitve.

Vloga malih držav v zavezništvu je dvoplastna: po eni strani se opirajo na kolektivne zmogljivosti za zaščito lastnega ozemlja, po drugi pa prispevajo k stabilizaciji mednarodnega okolja s specializiranimi silami in politično kohezivnostjo. Z drugimi besedami – njihova varnost je skupna, ne individualna (Tuck, 2020).

Majhne države imajo omejene ekonomske kapacitete, kar neposredno določa njihove obrambne zmožnosti. Zato se usmerjajo v specializacijo – nišne zmogljivosti, ki so stroškovno učinkovite in visoko dodane vrednosti znotraj zavezništva. Koalicijska integracija (NATO, EU) omogoča delitev stroškov, skupne zmogljivosti in zmanjševanje podvajanj, kar majhnim državam omogoča, da kljub

omejenim virom ohranjajo strateško relevantnost. Odpornost (resilience) je pri majhnih državah hkrati ekonomski koncept: razpršene dobavne verige, energetska neodvisnost, investicije v kritično infrastrukturo in digitalno varnost predstavljajo ključne elemente obrambne sposobnosti.

6.3 Odpornost: strateška prednost male države

Eno ključnih spoznanj sodobne teorije varnosti je, da male države lahko nadomestijo pomanjkanje klasične vojaške moči z visoko stopnjo družbene, institucionalne in infrastrukturne odpornosti (Grizold & Bučar, 2011). Odpornost – kot zmožnost preprečevanja, absorpcije, prilagajanja in hitrega okrevanja po krizah – postaja strateška prednost, ne zgolj dopolnilni koncept.

Odpornost malih držav temelji na več mehanizmih:

- **močnih institucionalnih strukturah**, ki omogočajo učinkovito krizno upravljanje,
- **ključno povezanem prebivalstvu**, ki razume pomen varnosti in legitimnosti institucij,
- **prožnem civilno-vojaškem sodelovanju**,
- **visoki digitalni in energetski odpornosti**,
- **rezervnem sistemu**, ki širi mobilizacijske kapacitete,
- **vklučenosti v regionalne varnostne mehanizme**, ki omogočajo hitro krepitev zmogljivosti v krizi.

Giegerich (2019) poudarja, da odpornost postaja novi varnostni steber sodobnih držav, saj številne grožnje – kibernetiki napadi, informacijske operacije, energetske motnje, naravne nesreče – niso učinkovito naslovljive zgolj z vojaškimi sredstvi.

Male države lahko odpornost uporabijo kot orodje odvrčanja: destabilizacijske operacije imajo manjši učinek v okolju, kjer so institucije trdne, družba kohezivna in kritična infrastruktura zavarovana.

6.4 Strateška vloga malih držav v globaliziranem varnostnem okolju

V globaliziranem in tehnološko preoblikovanem svetu majhne države niso več zgolj objekti mednarodne politike, temveč postajajo aktivni oblikovalci regionalne stabilnosti. Njihova vloga je multiplikativna: prispevajo k kolektivni obrambi,

varnostni koheziji zavezništev in inovativnim oblikam odpornosti. Zaradi prilagodljivosti in specializacije lahko majhne države pogosto hitreje uvajajo nove koncepte – na primer kibernetško obrambo, civilno-militarne strukture ali modele celovite varnosti – kot velike države z bolj togimi sistemi (Snow, 2020).

Mali sistemi so zato pomemben laboratorij sodobnih varnostnih praks. Prav zaradi svojih omejitev so pogosto prisiljeni razvijati inovativne, stroškovno učinkovite in fleksibilne rešitve, ki postajajo zgled tudi za večje akterje.

7 Slovenska vojska v nacionalnovarnostnem sistemu

Analiza slovenskega primera predstavlja **empirično preverjanje raziskovalnega vprašanja**, saj omogoča natančnejši vpogled v to, kako se globalni trendi transformacije oboroženih sil dejansko odražajo v strateških dokumentih, normativni ureditvi in razvoju Slovenske vojske. S komparativnim pristopom je mogoče oceniti, v kolikšni meri Slovenija sledi uveljavljenim trendom transformacije majhnih držav in kje se pojavljajo odstopanja, ki vplivajo na dolgoročno vzdržnost in odpornost obrambnega sistema.

Slovenska vojska (SV) je ključen element obrambnega podsistema Republike Slovenije, ki je umeščen v širši nacionalnovarnostni okvir, opredeljen s pravnim redom, strateškimi dokumenti ter mednarodnimi obveznostmi države. Njeno poslanstvo, vloga in razvoj so določeni predvsem v Zakonu o obrambi (ZObr, 1994), Zakonu o službi v Slovenski vojski (ZSSV, 2007), Beli knjigi o obrambi (Ministrstvo za obrambo, 2020) in Strateškem pregledu obrambe 2016 (MORS, 2016). Ti dokumenti skupaj oblikujejo normativno in strateško identiteto SV ter opredeljujejo smer njenega razvoja v kontekstu sodobnih varnostnih izzivov.

7.1 Normativni okvir in strateška izhodišča

ZObr (1994) določa temeljni položaj Slovenske vojske kot osrednje vojaške komponente obrambnega sistema, ki je podrejena civilnemu in demokratičnemu nadzoru. Zakon opredeljuje naloge obrambe, pripravljenosti, vojaškega izobraževanja, sodelovanja v mednarodnih operacijah in pomoči ob naravnih nesrečah. S tem vzpostavlja široko funkcionalnost SV, ki presega klasične vojaške naloge in jo umešča v koncept celovite varnosti.

ZSSV (2007) podrobneje ureja kadrovske okvir, status vojakov, organizacijo službe, karijerne poti in profesionalne standarde. V tem smislu zakon krepi profesionalizacijo, specializacijo in odgovornost pripadnikov, kar je skladno s trendi transformacije sodobnih evropskih oboroženih sil (Caforio, 2018; King, 2011).

Bela knjiga o obrambi (MORS, 2020) predstavlja strateški vizionarski dokument, ki poudarja potrebo po dolgoročni stabilnosti obrambnega sistema, modernizaciji ključnih zmogljivosti, razvoju kadrov ter krepitvi kibernetike in informacijske odpornosti. Dokument identificira omejitve obrambnega sektorja in usmerja preoblikovanje SV k povečevanju pripravljenosti, mobilnosti in interoperabilnosti v okviru NATA in EU.

Strateški pregled obrambe 2016 (MORS, 2016) izpostavlja izzive krčenja finančnih sredstev, pomanjkanja kadrov, zastarele opreme ter posledične omejene operativne sposobnosti. Hkrati pa postavlja jasne razvojne prioritete: zmogljivosti bojne skupine, kibernetiko obrambo, vojaško mobilnost in okrepitev rezervne sestave. Skupno vsem dokumentom je ugotovitev, da je Slovenska vojska integralni del nacionalnovarnostnega sistema, ki deluje v tesni povezavi z drugimi institucijami – policijo, civilno zaščito, obveščevalno-varnostnimi organi, diplomacijo in mednarodnimi organizacijami. Ta večplastna integracija potrjuje, da je obrambni sistem Slovenije umeščen v model celovite varnosti (Sotlar et al., 2020).

7.2 Identiteta Slovenske vojske: majhna, profesionalna, specialistična, koalicijsko vpeta

Normativni in strateški dokumenti oblikujejo jasno identiteto SV kot **majhne, profesionalne in visoko specializirane vojske**, ki je **trdno integrirana v NATO in EU**. Zaradi omejenih nacionalnih virov SV ne razvija celotnega spektra vojaških zmogljivosti, temveč se usmerja v nišne kapacitete – vojaška policija, jedrsko-radiološko-kemična in biološka obramba, gorsko bojevanje, helikopterska podpora, kibernetika obramba in enote za zaščito in reševanje.

S tem se Slovenija umešča med sodobne majhne države, ki svojo varnost gradijo z:

- **usmerjeno specializacijo,**
- **visoko interoperabilnostjo in povezljivostjo,**

- **pripravljenostjo za delovanje v koalicijah,**
- **kombinacijo redne in rezervne sestave,**
- **civilno-vojaškim sodelovanjem.**

Takšen model je skladno z ugotovitvami Kinga (2011) o transformaciji evropskih armad in Giegericha (2019) glede vloge malih držav v kolektivni obrambi. SV je v tem smislu ekspedicijska in koalicijska sila, ki svojo strateško vrednost gradi na integraciji, ne na masi.

7.3 Ključni izzivi razvoja Slovenske vojske

Kljub strateški jasnosti in normativni urejenosti se Slovenska vojska še vedno sooča z več strukturnimi izzivi, ki vplivajo na njeno dolgoročno pripravljenost, razvoj in legitimnost. Čeprav se je obrambni proračun po letu 2021 pomembno povečal in omogočil zagon ključnih modernizacijskih projektov, ostajajo sistemska področja, ki zahtevajo nadaljnjo krepitev.

1. Kadrovski izzivi: Demografske spremembe, konkurenčnost trga dela in visoke profesionalne zahteve vojaškega poklica še naprej otežujejo pridobivanje in zadrževanje kadrov. Najbolj primanjkuje tehničnih in visoko specializiranih profilov (npr. kibernetiki, inženirji, analitiki), ki so ključni za tehnološko transformacijo vojske. Ta trend se sklada z ugotovitvami primerjalnih evropskih analiz (Caforio, 2018), ki kažejo, da majhne države težko konkurirajo civilnemu tehnološkemu sektorju.

2. Financiranje in materialna modernizacija: Do leta 2020 je SV resnično zaznamovala večletna podfinanciranost, vendar se je po 2021 začelo obdobje postopne rasti obrambnega proračuna, ki se približuje 1,5 % BDP. To je omogočilo izvedbo večjih modernizacijskih projektov, kot so nakup oklepnikov 8x8 in Boxer, posodobitev helikopterske flote, okrepitev C2 sistemov, digitalizacija enot ter razvoj zmogljivosti kibernetične obrambe. Kljub napredku pa stabilnost dolgoročnega financiranja ostaja ključna, saj tehnološko sodobni sistemi zahtevajo redno vzdrževanje in večletno načrtovanje zmogljivosti.

3. Interoperabilnost in tehnološka integracija: SV mora v skladu z zahtevami NATA in EU slediti hitrim tehnološkim spremembam, kot so digitalizacija poveljevanja, uporaba brezpilotnih platform, kibernetična zaščita in nadgradnja komunikacijskih sistemov. Integracija teh tehnologij

ostaja zahtevna predvsem zaradi kadrovskih omejitev in kompleksnosti sodobnih informacijskih sistemov (Dombrowski, 2018). Napredek je opazen, vendar bo učinkovitost transformacije odvisna od nadaljnjih investicij ter znanja specialističnega kadra.

4. Legitimnost in družbena podpora: Kot poudarjata Jelusič (1997) in Grizold (2001), je legitimnost temelj sodobnih vojaških sistemov. Kljub pozitivni vlogi SV pri naravnih nesrečah in mednarodnih operacijah se sooča z nizko prepoznavnostjo in omejenim zanimanjem mladih za vojaški poklic. Družbena podpora je zato neposredno povezana z izboljšanjem pogojev dela, transparentno komunikacijo in krepitvijo strateške kulture v širši javnosti.

5. Rezervna sestava in koncept odpornosti: Slovenija ima formalno vzpostavljeno rezervno sestavo, vendar dokumenti še naprej opozarjajo na potrebo po večji usposobljenosti, bolj jasni vlogi in boljšem vključevanju rezervistov v celovit nacionalnovarnostni sistem. V obdobju, ko odpornost predstavlja ključni varnostni koncept majhnih držav (Grizold & Bučar, 2011), je krepitev rezervne sestave pomemben element nacionalne pripravljenosti.

Strateški dokumenti nakazujejo, da se razvoj SV premika v smeri stabilnejšega financiranja, večje tehnološke posodobitve in izboljšanega medresorskega sodelovanja. Kljub temu ostaja ključno vprašanje dolgoročna kontinuiteta investicij, krepitev specialističnega kadra ter usklajevanje ambicij s realnimi gospodarskimi zmognostmi države. To so bazični pogoji za uspešno transformacijo SV v sodobno, odpornejšo in tehnološko napredno obrambno silo.

7.4 Položaj SV v sistemu nacionalne varnosti

Slovenska vojska v nacionalnovarnostnem sistemu zavzema hibridno, a strateško pomembno mesto: je nosilka obrambne funkcije, a hkrati ključni steber civilno-vojaškega sodelovanja. Deluje v sinergiji s policijo, civilno zaščito, obveščevalno-varnostnimi službami, diplomacijo in zdravstvenim sistemom. Sistem nacionalne varnosti Slovenije temelji na konceptu celovitosti (Sotlar et al., 2020), v katerem vojska ni ločen, temveč integriran akter. Prispeva k odvratanju, obrambi, kriznemu upravljanju, humanitarnim nalogam in podpori drugim resorjem.

Zaradi svoje strukture in partnerstev je SV tudi pomemben most med nacionalnimi institucijami in mednarodnimi varnostnimi mehanizmi. Kadar deluje učinkovito, krepi ugled države, prispeva k stabilnosti regije in zagotavlja politično težo v koalicijskih procesih znotraj NATO in EU.

Ti izzivi in posebnosti položaja Slovenske vojske predstavljajo izhodišče za poglobljeno razpravo o razmerju med globalnimi trendi transformacije in dejanskimi zmožnostmi malih držav, kar je osrednji predmet naslednjega poglavja.

8 Razprava

Povezovanje globalizacije, tehnološkega napredka in transformacije sodobnih oboroženih sil ustvarja večplastno varnostno okolje, ki močno vpliva na položaj in razvoj majhnih držav.

Globalizacija je majhnim državam odprla dostop do trga, znanja in kolektivnih varnostnih arhitektur, hkrati pa jih izpostavila novim oblikam ranljivosti – kibernetiskim napadom, dezinformacijam, energetske odvisnosti in transnacionalnim grožnjam (Kaldor, 2019; Grizold & Bučar, 2006). Tehnološki razvoj je še dodatno okrepil dvojnost sodobne varnosti: na eni strani majhnim državam omogoča udeležbo v mrežno podprtih operacijah in dostop do naprednih obrambnih zmogljivosti, na drugi strani pa ustvarja odvisnost od globalnih dobavnih verig, zasebnih tehnoloških podjetij in zavezniških kapacitet (Dombrowski, 2018; Giegerich, 2019). Transformacija oboroženih sil, ki poudarja profesionalizacijo, modularnost, interoperabilnost in specializacijo, je majhnim državam omogočila, da postanejo verodostojni in učinkoviti partnerji v zavezništvih (Caforio, 2018; King, 2011). Toda takšna transformacija ne zmanjšuje njihovih strateških omejitev – temveč jih poudarja, saj modernizacija terja stabilno financiranje, napredne kadrovske politike in močne civilno-vojaške povezave.

NATO (2023) in EU (2023) opozarjata, da se varnostni izzivi evropskih držav po letu 2022 hitro spreminjajo, zato postajata odpornost in tehnološka modernizacija osrednja stebra obrambnega načrtovanja. Najnovejše analize RAND (2022, 2024) potrjujejo, da morajo male države vzpostaviti usklajene mehanizme tehnološkega

razvoja in stabilnega financiranja, saj se v nasprotnem primeru povečuje razkorak med njihovimi ambicijami in dejanskimi zmogljivostmi.

V tem kontekstu je položaj Slovenije značilen primer majhne države, ki se sooča s kompleksno interakcijo globalnih procesov in lastnih notranjih omejitev. Normativni in strateški dokumenti (ZObr, 1994; ZSSV, 2007; MORS, 2016; MORS, 2020) poudarjajo ambicijo Slovenije, da vzpostavi moderno, profesionalno in interoperabilno vojsko, ki bi bila sposobna delovati v nacionalnem okviru ter v strukturah NATO in EU. Na deklarativni ravni so cilji visoki in v skladu s sodobnimi trendi obrambnih reform v Evropi. Strateški dokumenti jasno opredeljujejo prednostne zmogljivosti, usmeritve za modernizacijo, potrebo po krepitevi kibernetске varnosti in tesnem sodelovanju z zavezniki. Vendar pa ostaja vrzel med strateškimi ambicijami in realnimi zmogljivostmi Slovenske vojske, kar predstavlja eno ključnih ugotovitev razprave.

Glavni izzivi, ki vplivajo na uresničevanje strateških ciljev, so finančne omejitve, pomanjkanje kadrov, zastarela oprema in omejena tehnološka integracija. V primerjavi z drugimi majhnimi državami Slovenija zaostaja v stabilnosti obrambnega financiranja, kar otežuje dolgoročno načrtovanje in modernizacijo ključnih zmogljivosti. Kadrovska slika ostaja kritična, saj demografski trendi, migracija strokovnjakov in konkurenčnost civilnega trga zmanjšujejo sposobnost pridobivanja in zadrževanja visoko usposobljenega kadra. To je posebej izrazito na področjih kibernetске obrambe, inženiringa, logistike in novih tehnoloških domen. Tehnološki razvoj, ki naj bi predstavljal multiplikator moči majhnih sil (Tuck, 2020), lahko v razmerah pomanjkljivih investicij in šibkih kadrovskih resursov povzroči tehnološko vrzel in odvisnost od zunanjih partnerjev.

Analiza razkriva tudi strukturno neskladje med družbeno podporo obrambi, političnimi prioritetami in vojaškimi potrebami. Kljub deklarativni zavezanosti kolektivni varnosti se Slovenija pogosto sooča z ambivalentnim odnosom javnosti do vojske, kar vpliva na rekrutiranje, legitimnost investicij in kontinuiteto obrambnega razvoja. Ta družbeni vidik potrjuje opozorila Jelušič (1997) in Grizold (2001), da legitimnost ni le pravna, temveč družbeno-kulturna kategorija, brez katere noben obrambni sistem ne more biti dolgoročno vzdržen.

V razmerju med nominalnimi ambicijami in dejanskimi zmogljivostmi je mogoče identificirati tri vrzeli. Prva je **finančno-razvojna vrzel**, ki se kaže v neusklajenosti med modernizacijskimi načrti in razpoložljivimi proračunskimi sredstvi. Druga je **kadrovsko-strukturna vrzel**, povezana s pomanjkanjem ustreznih strokovnjakov in preobremenjenostjo obstoječega kadra. Tretja je **operativno-strateška vrzel**, ki se kaže v težavah pri zagotavljanju polne pripravljenosti za zavezniške naloge, pri obvladovanju tehnoloških sprememb ter pri razvoju odpornosti, ki jo poudarjajo sodobni varnostni modeli (Sotlar et al., 2020).

Hkrati pa je treba izpostaviti, da Slovenija kljub omejitvam izkazuje pomembne prednosti. Majhna velikost omogoča hitrejšo prilagajanje, integracija v NATO in EU zagotavlja strateško zaščito in tehnološki dostop, razvite nišne zmogljivosti pa predstavljajo realno dodano vrednost zavezništvu. Slovenska vojska ima tudi močno tradicijo civilno-vojaškega sodelovanja ter pomembno vlogo pri odzivanju na naravne nesreče, kar krepi njeno legitimnost in prisotnost v družbi.

Razprava tako razkriva, da preživetje in uspešnost obrambnih sil majhnih držav – vključno s Slovenijo – temeljita na sposobnosti uravnoteževanja treh ključnih elementov: **globalne povezanosti, tehnološke modernizacije in realnih nacionalnih zmogljivosti**. Če ena od teh komponent odpove, se celotni obrambni sistem sooči z erozijo zmogljivosti in zaupanja. Pri Sloveniji se zdi, da so koncepti dobro zastavljeni, vendar njihova implementacija zaostaja. Zato bo ključni izziv prihodnosti zmanjševanje vrzeli med načrti in realnostjo – predvsem z usklajenim financiranjem, strateškim upravljanjem kadrov, tehnološko integracijo in krepitev družbene legitimnosti vojske.

Sinteza globalizacije, tehnologije in transformacije vojske pokaže, da ekonomija ni spremljevalna, temveč osrednja dimenzija sodobne varnosti. Majhne države, kot je Slovenija, so pri tem pod posebnimi pritiski: omejeni proračuni, visoki stroški tehnologij, relativno majhen kadrovski bazen in pričakovanja zavezništev ustvarjajo strukturno napetost med ambicijami in realnostjo. Trenutna ekonomska struktura SV kaže, da so ambicije pogosto večje od razpoložljivih sredstev, kar vodi v vrzel, ki jo je mogoče zmanjšati le s prioritetenim investiranjem, racionalizacijo in okrepljeno integracijo z evropskimi pobudami.

9 Sklep

Transformacija oboroženih sil majhnih držav, kot je Slovenija, poteka v razmerah vse bolj kompleksnega varnostnega okolja, ki ga od leta 2022 bistveno zaznamujejo vojna v Ukrajini, energetska kriza in pospešena dinamika tehnološkega razvoja. Analiza je pokazala, da majhne države svojo vojaško učinkovitost gradijo predvsem na tehnološki integraciji, specializiranih zmogljivostih, interoperabilnosti ter razvijanju nacionalne odpornosti. Za Slovenijo to pomeni nujnost usklajevanja obrambne politike z evropskimi in zaveznimi usmeritvami, ki jih opredeljujejo aktualni strateški dokumenti, kot sta *NATO Strategic Concept 2022* in *EU Strategic Compass 2022*.

Analiza potrjuje osrednjo tezo prispevka, da je transformacija oboroženih sil malih držav neposredno odvisna od stabilnega financiranja, tehnološke posodobitve in nacionalne odpornosti.

Na podlagi izvedene analize se izoblikujejo **trije ključni priporočeni ukrepi**, ki bi lahko okrepili dolgoročno razvojno usmeritev Slovenske vojske:

- 1. Zagotovitev večletnega stabilnega financiranja obrambnega sistema**, usklajenega s ciljem postopnega doseganja **2 % BDP do leta 2030**, kot to priporočajo tako NATO kot EU. Stabilna finančna dinamika je ključna za načrtovanje večjih investicijskih projektov, modernizacijo oborožitvenih sistemov, ohranjanje kadrovske stabilnosti in razvoj novih zmogljivosti.
- 2. Vzpostavitev in sistemski razvoj zmogljivosti kibernetске obrambe ter enot, ki uporabljajo tehnologije umetne inteligence (UI)**. V okviru zaveznih priorit – zlasti koncepta večdomenega delovanja (multi-domain operations) iz leta 2023 – postajajo kibernetška zaščita, digitalizacija poveljevanja in uporaba UI ključni elementi vojaške učinkovitosti. Slovenija mora zato okrepiti C4ISR-sisteme, kibernetске odzivne enote ter civilno-vojaško sodelovanje v kibernetškem prostoru.
- 3. Krepitev rezervne sestave kot osrednjega elementa nacionalne odpornosti**. Izkušnje iz zadnjih kriz (COVID-19, energetska kriza 2022, vojna v Ukrajini) kažejo, da je družbena odpornost ključni varnostni dejavnik. Dobro usposobljena, jasno umeščena in aktivno vključena

rezervna sestava predstavlja temelj nacionalne pripravljenosti, še posebej v majhnih državah, kjer redna sestava ne more pokriti vseh obrambnih potreb.

Izvedeni ukrepi bodo Slovenijo postavili v boljšo pozicijo pri izpolnjevanju zavez znotraj NATA in EU, hkrati pa bodo omogočili celovitejši razvoj obrambnega sistema, ki bo kos izzivom prihodnjih kriz. Krepitev stabilnega financiranja, tehnološka posodobitev in razvoj odpornosti so tako ključni elementi transformacije, ki jo narekuje sodobno varnostno okolje.

Literatura

- Bučar, B., & Grizold, A. (2006). *Mednarodni odnosi in varnost v globaliziranem svetu*. Fakulteta za družbene vede.
- Caforio, G. (2018). Restructuring armed forces (pp. 407–422). In G. Caforio & M. Nuciari (Eds.), *Handbook of the sociology of the military* (2nd ed.). Springer.
- Dombrowski, P. (2018). Military transformation (pp. 327–335). In D. J. Galbreath & J. R. Deni (Eds.), *Routledge handbook of defence studies*. Routledge.
- Evropska komisija. (2023). *Joint Cybersecurity Framework for EU Defence and Critical Infrastructure*. Publications Office of the European Union.
- Giegerich, B. (2019). The North Atlantic Treaty Organization (pp. 380–383). In A. Collins (Ed.), *Contemporary security studies* (5th ed.). Oxford University Press.
- Grizold, A. (2001). *Varnostna paradigma*. Fakulteta za družbene vede.
- Grizold, A., & Bučar, B. (2011). Izzivi sodobne varnosti (pp. 827–851). In A. Grizold (Ed.), *Mednarodni odnosi in varnost v 21. stoletju*. Fakulteta za družbene vede.
- Jelušič, L. (1997). *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Fakulteta za družbene vede.
- Kaldor, M. (2019). International security: New wars, globalisation and failed states (pp. 104–118). In A. Collins (Ed.), *Contemporary security studies* (5th ed.). Oxford University Press.
- King, A. (2011). *The transformation of Europe's armed forces: From the Rhine to Afghanistan*. Cambridge University Press.
- Milliken, J. (2019). International security and development (pp. 562–574). In A. Collins (Ed.), *Contemporary security studies* (5th ed.). Oxford University Press.
- Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. (2016). *Strateški pregled obrambe 2016: Zaključki*. Ministrstvo za obrambo RS.
- NATO. (2022). *Strategic concept for the defence and security of the members of the North Atlantic Treaty Organization*. NATO Public Diplomacy Division.
- NATO. (2023). *Defence expenditure of NATO countries (2014–2023)*. NATO Public Diplomacy Division.
- OECD. (2022). *Building resilience in critical infrastructure after COVID-19*. OECD Publishing.
- RAND Corporation. (2022). *Resilience and defence planning in Europe*. RAND Corporation.
- RAND Corporation. (2023). *AI, cybersecurity and the future of warfare*. RAND Corporation.

- RAND Corporation. (2024). *Modernising small-state armed forces: Strategic pathways for 2030*. RAND Corporation.
- Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo. (2020). *Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije*. Ministrstvo za obrambo RS.
- SIPRI. (2022). *SIPRI Yearbook 2022: Armaments, disarmament and international security*. Stockholm International Peace Research Institute.
- SIPRI. (2024). *World military expenditure 2024: Trends and developments*. Stockholm International Peace Research Institute.
- Snow, D. M. (2020). *National security* (7th ed.). Routledge.
- Sotlar, A., Grizold, A., & Vuga Beršnak, J. (2020). *Institucionalizacija zagotavljanja nacionalne varnosti Republike Slovenije: konceptualizacija, razvojni mejniki, politika in sistem*. Fakulteta za družbene vede.
- Tuck, C. (2020). Land warfare (pp. 543–557). In H. Meijer & M. Wyss (Eds.), *The handbook of European defence policies and armed forces*. Oxford University Press.
- Zakon o obrambi (Uradni list RS, št. 82/94 s spremembami). (1994). Republika Slovenija.
- Zakon o službi v Slovenski vojski (Uradni list RS, št. 68/07 s spremembami). (2007). Republika Slovenija.